

Het huis M

Atte Jongstra

Het huis M

Roman



Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 1993 Atte Jongstra

ISBN 978 90 295 7466 2 / NUGI 301

www.arbeiderspers.nl

www.attejongstra.nl

In het algemeen lijkt het middelste punt een goed punt om van uit te gaan, want als de herinnering niet goed werkt, zal hij gaan werken als zij bij dit punt aankomt en als dat niet zo is, dan zal hij vanuit geen enkel ander punt gaan werken.

(Aristoteles)

Wanneer we in het dagelijks leven dingen zien die onbetekenend, alledaags en banaal zijn, slagen we er meestal niet in die te onthouden, omdat de geest niet wordt geprikkeld door iets wat alleen maar nieuw of verbazingwekkend is. Maar wanneer we iets buitengewoons, onedels, oneervols, ongewoons, groots, ongelooflijks of belachelijks zien, zullen we ons dat waarschijnlijk nog heel lang herinneren.

(Ad Herennium)

Dit alles doet zich voor als ik uit mijn geheugen iets aan het vertellen ben, [...] Te midden van al die dingen loop ik heen en weer, vlieg ik heen en der; ik dring er ook tussen, tover ik kan, en nergens is er een einde of een grens,

(Augustinus)

Wij zouden ons nooit hebben gerealiseerd hoe groot en hoe goddelijk het vermogen van het geheugen is, als niet datzelfde geheugen de redenaarskunst haar huidige positie had bezorgd.

(Quintillianus)

Wat maakt het niet-weten tot zo'n intens genot? Een gevoel van afhankelijkheid, van macht, doordat de verbeeldingskracht zichzelf een wereld schept uit het besef van waarschijnlijkheden.

(Keats)

Voor mijn ouders

Sneeuw

EEN WOORD VAN AANBEVELING

Ik schoof vanmorgen de gordijnen open en de wereld zag eruit als in een winterboek. Sneeuw. Alles was bedekt met een dikke, witte laag genoeglijkheid en gezelligheid, de ideale voedingsbodem voor warmte des harten. Ik heb het nooit zo op winterboeken gehad. Ze verontrusten, er ontbreekt iets. Alle oneffenheden, bultjes, puistjes, kratertjes, uitsteeksels, verhevenheden, kleine hoogten, alle aanwijzingen boven het maaiveld worden als het ware naar de grond getrokken, het ziet er lager uit dan het is, het is allemaal zo erg niet en ook de geluiden klinken minder schrill dan ze zijn: dat is het werk van de sneeuw. Sneeuw verhult, sneeuw verdoezelt. Het is qua coloriet misschien een vreemde beeldspraak, maar toch: als je je ogen sluit en de winter over je blikveld laat neerdwarrelen, is de wereld één grote doofpot. Zelfs de bomen verdwijnen. Dikke sneeuw op de takken: als er eentje onder de loden last bezwijkt, zie je wit in wit vallen. Er stuift iets, je kunt onmogelijk onderscheiden wat. Dan beginnen de mensen te bomen over warmte des harten. Zo ongeveer.

Als ik mijzelf staande aan dat raam zou moeten voorstellen, dan kan ik zeggen dat ik keek als een politieman. Dat ben ik, op een kort ziekteverlof na, mijn leven lang geweest. Ik zag die sneeuw – een heel pak, in één nacht gevallen – en liet de voors en tegens in verband met technisch onderzoek de revue passeren. Sneeuw verdoezelt, zei ik al. Dat is zo. Niets kan een dader zo opluchten als een gunstig ingevallen sneeuwjacht. Is er sprake van moord in het vrije veld, dan zie je er algauw niets meer van: moordwapen, bloed, het lijk zelf en de voetsporen van de inderhaast vertrokken dader, alles oogt heel opgeruimd. De witte winter kan een moordenaar niet lang genoeg duren, en als eindelijk de dooi inzet, hebben wij vakmensen er een hele dobber aan om zo'n zaak te reconstrueren. Het lijk mag dan redelijk bewaard blijven, aan getuigen heb je in-

eens veel minder: je staat er versteld van wat mensen in een krappe maand kunnen vergeten, of wat ze allemaal aan elementen in het verhaal hebben ingevoegd om hun versie van de feiten kloppend te krijgen.

Bij moord binnenskamers is er het probleem dat sneeuw gepaard gaat met gestookte kachels en snelle decompositie. Ik heb wel meegemaakt dat een slachtoffer, door inwendige hittevorming bij het ontbindingsproces, gestimuleerd door centrale verwarming of gevelkachels, door het bed heen was gebrand en op de planken vloer een eigen silhouet had getekend, in een eigenaardig, roodachtig bruin. Toen het lijk was weggedragen, lag dat silhouet er nog gewoon. Het hinderde mijn onderzoek, ik moest steeds denken aan die arme patholoog-anatoom. Hoe dan ook een onaangenaam klusje, snuif maar eens diep. Ondertussen had die dikke laag sneeuw op het vloerzeil dus alle voetsporen van de dader uitgewist, zo grondig dat je bijna zou denken dat het slachtoffer zich eerst hoogstpersoonlijk een mes in het hart had gestoken, dat er vervolgens uittrok, naar de keuken liep, het slordig afgespoeld op het aanrecht liet liggen en zich vervolgens weer te bed begaf, om op die plaats verstijfd te constateren dat zij al enkele minuten geleden de laatste adem had uitgeblazen.

Dit type moeilijkheden ondervindt een onderzoeker als het heeft gesneeuwd.

Ik stak voor het raam een pijp op en besloot dat sneeuw verdomd vervelend is. Het mag mooi zijn je dingen voor te stellen die eronder bedekt zouden kunnen liggen – sommige mensen zijn daar sterk in maar dat is tijdrovend, speculatief ook. Je krijgt van sneeuw bovendien natte schoenen, doorweekte sokken en koude voeten. Aan niets heb ik zo'n hekel als aan koude voeten.

Voor ik bij de politie kwam, op de middelbare school, heb ik ernstig overwogen priester te worden. Ik kon goed meekomen, mijn zwakke gezondheid in aanmerking genomen (ik miste veel door bedlegerigheid, die soms weken duurde). De priester die één uur in de week op school kwam voor godsdienstonderwijs zag een seminarist in me, en zo kwam ik op de ernstige overweging die ik zojuist noemde. Maar toen ik me voorstelde hoe ik al die uren op de kille

kerkplavuizen zou doorbrengen, voelde ik de kou terstond in mijn gebeente optrekken. Via de voeten, maar je moest ook uren op je knieën liggen, en dan begin je meteen een stuk hoger te verkillen.

Hoe ik de toelatingscommissie wist te overtuigen dat mijn tot dan toe zwakke constitutie er niet toe deed zal ik u hier besparen, maar ik. ging naar de politieacademie.

‘Sneeuw laat de mogelijkheden wat ze zijn, en dat brengt ons bij de vraag of een steen wel bestaat, als je die zogauw niet ziet liggen...’

Deze zin herinner ik me uit een filosofieboek dat we op de academie moesten lezen. De docent in dat vak fulmineerde nogal tegen deze zienswijze. Voor een bekwaam politiemans lag die steen er gewoon, zei hij. Ook al zag je hem niet, al lag hij onder een reuzepak: het was onze taak om die steen boven te krijgen.

Ik lees mijn inleidende woorden terug en zie dat er iets niet klopt.

Ik heb het abusievelijk binnenshuis laten sneeuwen. Dat slachtoffer, dat zich eerst het mes in het hart stootte en toen datzelfde mes nog wist af te spoelen... De dikke manier waarop de sporen van de dader op het vloerzeil door sneeuw werden bedekt? Dat kan natuurlijk niet. Maar ik verzeker u: politiemensen raken soms in zaken verzeild waar bijna niets lijkt te kloppen.

Als ik u bijvoorbeeld vertel hoe ik na dat pijpje aan het raam mijn jas aantrok en mijn laarzen aandeed (eens in de week controleer ik die op lekjes door ze met een steen erin in een volle wastafel te zetten), de voordeur van mijn huis te N. opende met het droevige gevoel dat ik wel naar buiten móest... Als ik vertel dat ik tot mijn ontsteltenis constateerde dat iemand mij vóór was geweest? In de sneeuw op mijn tuinpad zag ik een spoor, dat mijn huis verliet: het spoor van een vertrek. De schoenzolen leken op een bestudeerde, bijna kunstzinnige manier in de sneeuw geplaatst.

Ik wreef in mijn ogen: gaan slapen toen de wereld er nog normaal uitzag, wakker geworden, net op, nog geen stap buiten de deur gezet... Dan schuif ik de gordijnen open, neem waar dat het gesneeuwd heeft, trek even later jas en laarzen aan omdat ik wel moet, open de deur, en zie...

De sporen vertoonden niets van een aankomst, alleen van weggaan. Een regelrecht raadsel.

Zoiets is dan meteen het begin van een zaak. Maigret zou een pijp hebben opgestoken en onmiddellijk op weg zijn gegaan naar een psychologisch drama. Ik stak ook een pijp op, staande in de deurpost, maar daarmee houden alle overeenkomsten op. Geen kwaad woord over Maigret, maar ik vraag mij af of de gretigheid waarmee hij steeds in een volgende zaak duikt betekent dat hij nooit onderzoeken heeft lopen. Ik werk hoe dan ook anders, door te kijken hoe eventuele nieuwe aanwijzingen, hoe nieuwe raadsels aansluiten bij die welke zich vroeger hebben geopenbaard.

Samenvattend: waar bij Maigret de geest van het individu numero uno is, staat bij mij de aard van het onbekende voorop, in de brede context van alles wat zich ooit heeft voorgedaan. Dat de korpsleiding liever een Maigret had zien opereren doet niets af aan mijn opvattingen over recherche en detectie.

Zo kom ik op de zaak M.

Niets kan een politieonderzoek in het algemeen zo frustreren als de verdwijning van een verdachte. In het geval M., een zaak die zich jaren geleden aan de rand van mijn rayon afspeelde, verdween bovendien het lijk. Spoorloos, terwijl het er eerst wel degelijk was. En zelfs als je wilt geloven aan wonderbare opstandingen – op de middelbare school had genoemde priester het daar veel over –, het lijk was in dit geval wel erg dood. De schedel ingeslagen, gestoken met een mes, in het hart getroffen door een kogel, in talloze onderdelen uit elkaar gesneden en gezaagd: zelden heb ik in een moordkamer zo sterk aan een slachthuis moeten denken.

Er was een verdachte, zodanig ter plekke dat je ronduit van een ideale verdachte kunt spreken. Hij had alles mee, handen waar overduidelijk vlekken aan kleefden, de gave om ergens steeds op de verkeerde momenten op te duiken en een leugenachtig, levensgevaarlijk geheugen. Levensgevaarlijk voor hemzelf, reuze link ook voor iedereen die met hem in aanraking kwam, mijzelf inclusief.

Als ik aan M. denk, schieten me uiteenlopende feiten te binnen.

Het ergste was wel dit: door zijn gedraai en zijn waarachtig fa-

belachtige kunst mensen zo in de spiegel te kijk te zetten dat ze in vreemde gezichten zichzelf herkennen, heeft zijn zaak me bijna de kop gekost. De metalen versierselen op mijn uniformschouders (mijn rang is die van adjudant) waren op een haar na verwijderd, ik raakte hevig overspannen met alle verschijnselen van dien en was zelfs de verdrinkingsdood nabij.

Zo erg was het niet met iedereen die met verdachte M. in aanraking kwam, maar er zijn onmiskenbaar reputaties beschadigd en gebroken. Als een zetstuk te pas kwam, dan schuwde M. nimmer om dat ook inderdaad helemaal naar zijn hand te zetten. Ik zal niet spreken over de manier waarop hij keer op keer zijn vrouwelijk slachtoffer, dood of wonderlijk genoeg plotseling weer in leven, in zijn zaak heen en weer manipuleerde, maar één ander voorbeeld wil ik wel geven. Zo gaat het politiekorps te N. nog altijd gebukt onder een leeghoofd, in de gedaante van een jong agentje, dol op computerspelletjes maar volstrekt onbekwaam als het om het najagen van feiten gaat, de belangrijkste taak van de politiemans. Hij is nu mijn meerdere: dat is het werk van M.

Dat Murk van M. zichzelf als het ware mijn onderzoek heeft uitgeschreven – deze manier van uitdrukken zult u begrijpen als u de achterliggende geschriften hebt gelezen – is op zichzelf een verlichting. Toegegeven: ik heb me in hem vergist. Lange tijd heb ik in zijn onschuld geloofd, ook al was hij de ideale verdachte. Al in een vroeg stadium deed hij een bekentenis, ik was daar niet blij mee. Gelukkig trok hij die schielijk in toen de zaak in mijn handen kwam.

Pas las ik in de krant een interview met mijn Engelse collega James Turner. Ik geloof dat hij tot *Queen's Counsellor* is benoemd, hoe dan ook een vakman. 'Als ik een zaak begin,' zei hij, 'heb ik liever niet dat de verdachte bekend heeft. In de praktijk blijkt het maar al te gemakkelijk om valse bekentenissen te produceren. De meeste verdachten zijn eigenlijk gevallen voor sociaal werk, mensen met een beperkte intelligentie. Sloebers, die bekennen als ze onder druk staan, ook als aan hun handen geen vlekje kleeft.'

Zo'n sloeber was M. dus niet, afgezien van de fout die hij helemaal in het begin van zijn zaak had begaan. Een domme man was

hij geenszins. Ik van mijn kant heb hem alle ruimte gegeven zich vrij te pleiten, maar hij stelde dat pleit liefst tot sint-juttemis uit. Ik had hoop dat zijn zaak tot een waarlijk klassieke dialoog tussen feit en onschuld zou uitgroeien en vond hem een tijdlang echt sympathiek, al mocht ik dat natuurlijk niet laten blijken. Veel later begreep ik dat hij er een vermoeiend genoeg aan beleefde iedereen voortdurend om de tuin te leiden. Hij hulde zich in raadselen door keer op keer nieuw materiaal aan te dragen, ten bewijze van...

Ja, wat wilde hij eigenlijk bewijzen? Die vraag heb ik me vaak gesteld, maar het antwoord was altijd weer dat het omstandigheden betrof die hoegenaamd niets met de zaak te maken hadden. Wat ik ook probeerde, hoezeer ik aan het Grote Raadsel probeerde te raken, zijn gedraai was slechts mysterieus op het niveau van 'ik zie, ik zie wat jij niet ziet'. Niks klassieks meer aan. Toen hij uiteindelijk verdween, was dat voor mij een enorme opluchting. Toch wel.

Ik heb reden om aan te nemen dat verdachte Murk van M. niet meer in leven is. Hij is niet meer bij ons, al is zijn lijk nooit gevonden en zekerheid heb ik dus niet. Ik herinner me hem als een voorbeeld van wat de Engelsen *fraud* noemen en de Duitsers *Hochstapler*. Als die dood spelen, moet je altijd voor ogen houden dat het een toneelstukje kan zijn. Zeker is wel dat als M. werkelijk dood is, hij de wereld en mij in het bijzonder nog altijd ziekert en treitert, zo niet erger. Hij heeft mij met een erfenis opgezadeld: ik vertelde al van mijn meerdere (dat computeragentje) en hoe deze dat werd. Die meerdere heeft me verplicht, verwijzend naar dienstvoorschriften en dergelijke, op deze plaats een woord van aanbeveling te schrijven, en dan nog wel bij een geschrift dat voor niemand kwetsender is dan uitgerekend voor mijzelf. Ik word erin opgevoerd als een lijder aan valziekte, als een overspannen pijproker, als een dolgedraaide rechercheur die alle hoeken van alle kamers ziet zonder iets wijzer te worden, iemand wiens carrière ten slotte in een parkeerbaan wordt gebracht. Alleen al op die manier – het deed pijn al die complicaties weer opnieuw te krijgen opgedrongen – word ik door M. vanuit graf of verre schuilplaats nog lastig gevallen.

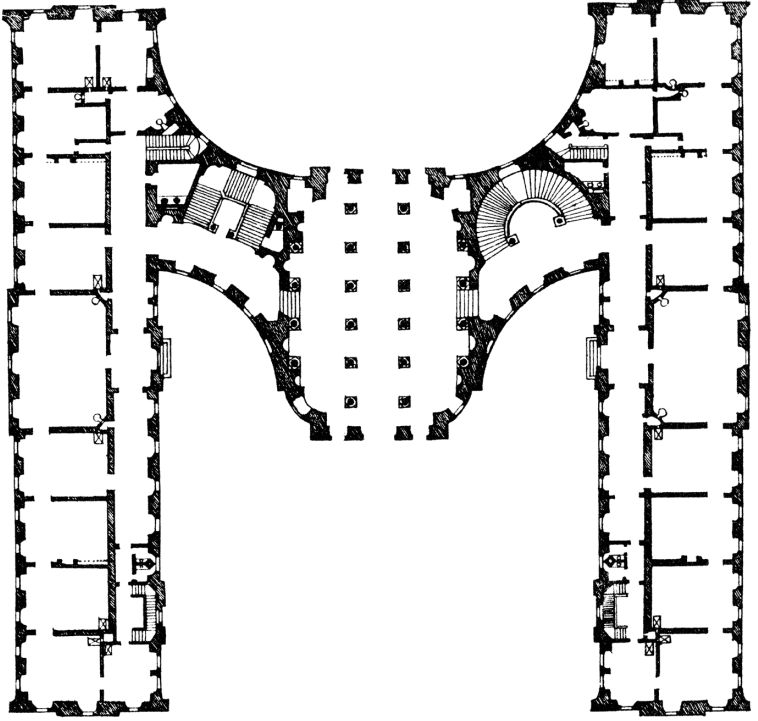
Neem mij dan kwalijk dat het me wit voor ogen wordt als ik me M. herinner, ik krijg het rillend koud. Hoe heet de zomer ook was toen de zaak M. speelde, als ik aan zijn geschriften denk, ligt de wereld verscholen onder het genoeglijke en gezellige dikke pak uit de winterboeken. En waar je in die boeken nog de mogelijkheid wordt gelaten aan echte warmte des harten te denken, bij M. werd de sneeuw voortdurend bevekt, omgeploegd, beroet en be-ast. In zijn geschriften is het niet anders: steeds is hij in de weer onefenheden, bultjes, puistjes, kratertjes, uitsteeksels, verhevenheden, kleine hoogten in genoemd pak te steken en steeds blijven de dikke vlokken vallen. En als dat sneeuwen dan eindelijk stopt, wordt er bij betrokkenen een al dan niet postuum spoor voor de deur gelegd.

Heel naar, je kunt nergens anders meer aan denken. In de afdrucken op mijn besneeuwde tuinpad herkende ik M. Hij was het, ten voeten uit.

Ik weet niet wat mijn meerdere zal zeggen van dit aanbevelingswoord. Erg ingenomen zal hij er niet mee zijn. De ene alinea die hij me dicteerde, moest ik per se opnemen en dat was een bevel!

‘Vanwege de korps leiding te N. bieden wij het publiek de gedenkschriften aan van een niet nader te noemen spreker, van wie de schuld nooit is komen vast te staan. Verdachte Murk van M. is zijn zaak ontvallen, hij is niet meer bij ons, dit hebben wij altijd betreurd. Wij geloven met de publikatie van deze memoires het publiek van dienst te zijn, en geven ze zoals wij ze op zijn schrijftafel hebben aangetroffen, aangevuld en bijgeschaafd op die plaatsen waar aanvulling en bijschaving noodzakelijk was.’

Nu ik genoemd bevel heb opgevolgd, sluit ik af met de wens dat ik in lengte van dagen warme voeten mag houden: met mijn hart zit het dan wel goed. Om u vervolgens als gewaarschuwd mens, met leedwezen, het manuscript voor te leggen dat een (ik zeg dit zonder ijdelheid) toch zeer bekwaam politiemans op de schrijftafel in het huis M. aantrof, toen van de schrijver zelf bijna geen spoor meer te bekennen was.



Boek I

Inventio

Er zijn drie soorten vragen mogelijk:

a wat gebeurt of wat gebeurd is

b van welke aard iets is

c hoe het benoemd wordt

De soort die de Grieken toevoegen, 'of iets terecht gedaan is', valt helemaal onder b.

(Marcus Tullius Cicero)

I BEZOEKERS

Het huis M. is grof gezegd gelegen tussen het stadje N. en de provincieplaats L. Ik heb weinig behoefte de precieze locatie te onthullen. Het ligt op een uitloper van een bergketen en is op twee manieren te bereiken. Vanuit de laagvlakte voert een brede weg naar de groene hellingen die ik de mijne mag noemen. Mooie weiden waarin soms een koe verdwaalt en vaak herten rennen. Ik noem met opzet de elanden niet, die er elke avond tegen de schemering grazen: dat geeft te veel aanknopingspunten. Boven aan die hellingen is mijn huis al uit de verte zichtbaar, onderaan meandert een brede rivier traag voorbij. Er is geen brug. Gelukkig niet.

Vanuit mijn bibliotheek zie ik vaak auto's stoppen. Op zondag, als men de al te benauwde huiskamers wil ontsnappen en uit toeren gaat met het gezin. Ik zie vaak dezelfde auto's stilhouden. Vaders die uit een Kadett stappen en tegen een hek wateren, dromend van grote erfenissen en grote huizen die hun nooit zullen toevallen, met een schuinse blik omhoog, waar ze mij in de verte onmogelijk achter een gordijn kunnen zien toekijken. En dan terug naar vrouwen kroost, die geduldig in de auto wachten. De weg naar huis gaat langs het net van ruilverkavelingswegen tussen scherpgesneden sloten. Ik neem dan mijn verrekijker en voorspel waar ze links en rechts zullen afslaan. Ik zit er bijna nooit naast.

Landerigheid, ik heb zo mijn momenten. Ik herinner me het niet graag, maar als kind zat ik zelf in zo'n auto. Ik kan die ruilverkavelingswegen dromen en droom er inderdaad wel eens van. Niet zelden op zaterdag, ik weet niet waarom. Het bezorgt me grenzeloos vervelende zondagochtenden. Dan sta ik dus wat bij het raam te

turen, hopend op mooie regels die ik in mijn memoires zou kunnen schrijven, tot niets in staat.

Zou er weleens geschreven zijn over het merkwaardige verschijnsel dat uit een laagvlakte, een nederigheid in het landschap – het hoeft echt geen ravijn te zijn –, alleen maar klagers komen? Bekommerde lui die van alles hebben aan te merken op het bestuur? Ik bedoel: eerst hebben ze het stuur overgegeven aan iemand die daar op dat moment geknipt voor lijkt, dan merken ze dat die persoonlijkheid gaandeweg zijn eigen gedachten ontwikkelt over snelheid en richting, en ten slotte zijn ze de macht over de zaak helemaal kwijt.

Begrippen als hoog en laag, dat is trouwens ook vreemd nu ik erover nadenk, worden door zowel volk boven als beneden – het lijkt wel angstvallig – in stand gehouden. Zo maakt men de wereld overzichtelijk: door verschillen te koesteren, in plaats van overeenkomsten.

‘Hem van boven.’ Zo heb ik mij wel horen aanduiden, met een min hoofdknikje of een duim over de schouder.

Zelf kijk ik neer op wat daar beneden langs het net van weggetjes aan weerszijden van de autoweg beweegt. Letterlijk: mijn huis staat hoger. Dat is niet de reden waarom ik het destijds heb gekocht, maar het is zo.

Feit is in ieder geval dat mijn bezoekers veel klaagden, bijvoorbeeld over het gebouw waarin ik me heb ondergebracht, dat te veel ineens zou uitdrukken.

‘Uw huis neemt te veel hooi op de vork.’

Typerend voor het vocabulaire van het laagland. ‘Extravagant’, het woord leek hen in de mond bestorven. Was het eigenlijk wel in overeenstemming met de provinciale bouwvoorschriften?

‘Het is door een Oostenrijker ontworpen, ik weet het niet...’

Dat zei ik dan. Olie op het vuur. Weense tierelantijntjes, een rotzootje van stijlen dooreen, alles geleend van anderen. Het zou in die tijd wel mode zijn geweest, maar waarom had die... Waar kwam hij ook al weer vandaan? Juist ja. Waarom had die architect er niet beter op gelet of het wel in de omgeving paste?

Ik heb nooit aan eenzaamheid geleden. Ik lees ook weleens een boek, dat helpt. ‘Weleens’ is elke dag. Toch aarzel ik om van belezenheid te spreken. Daarbij stel ik me iemand voor die belangrijke boeken regel voor regel tot zich door laat dringen. Iemand met een goed geheugen ook, die zulke regels op een passend moment te voorschijn haalt en daar dan een mooie eigen gedachte aan vast breit. Zo’n lezer ben ik niet. Je kunt erover twisten wat belangrijke boeken zijn, maar ik vermoed dat bijvoorbeeld mijn *Encyclopedie voor filatelie* – bovendien een lelijke ringband waarin je zo’n boek maand voor maand in losse bladen bijeenspaarde – door de meesten niet tot die categorie zou worden gerekend.

Ik noem dat boek omdat ik het pas nog uit een kast heb gehaald, anders had ik zeker niet meer geweten dat het bestond. Ik kreeg een brief van een ver familielid met een wonderlijke postzegel, een Braziliaans kolibrietje erop, en wilde daar alles over weten. Mijn naslagwerk was te oud, of de zegel te nieuw, dat kolibrietje stond er niet in. Ik bladerde even verder en vond iets anders: de eerste luchtpostzegel. Het beleg van Parijs, de posterijen redden zich eruit door de postzakken aan het korfje van een vroege luchtvaarder te hangen, vol brieven waarop een zegel met de tekst ‘Par ballon monté’.

Die kolibrie heb ik ook nog opgezocht, in een ander boek. Zo kwam ik per luchtpost midden in een uitheemse natuur. Waarop ik een raam opzette en eens flink de lucht van mijn vertrouwde omgeving opsnoof. Het was begin voorjaar, dan kan het lekker ruiken.

De brede toegangsweg door het laagland is één manier om mijn woning te benaderen. Nu kom ik op de andere route, laten we het maar de smalle weg noemen. Zelf heb ik die eens voor het eerst moeten afleggen. Wanneer? Daar heb je het weer: lang geleden. Ik hoop dat ik verderop wat preciezer kan worden waar het tijdstippen betreft. Er is me weleens verteld dat zoiets vanzelf komt. Een kwestie van geheugen oefening. Hangt een beetje van de techniek af die je gebruikt, maar het kan gebeuren dat je plotseling dingen mét uur en datum te binnen schieten. Het lijkt me niks prettig.

Ik las eens een artikel waarin manische depressie in verband werd gebracht met ongeremd herinneren. Zo'n patiënt schoten alle verschrikkelijke dingen tegelijk te binnen, hij kon er niets aan verhelpen. Blijf dan maar eens vrolijk.

Nu ik voorzichtig de sluisdeuren in mijn hoofd op een kier heb gezet, krijg ik langzamerhand een idee hoe ernstig het kan worden. Je kunt bovendien op je vingers uitrekenen dat niet alles wat opwelt, even lollig is.

Tamelijk opgewekt was ik uit L. vertrokken. Ik was jong, wat had ik te klagen? Er was mij na betaling van de koopsom een schitterend, volledig gemeubileerd huis in het vooruitzicht gesteld.

'U zult de hele inrichting wel omgooien,' zei de notaris terwijl hij het koopcontract in zijn safe opborg. 'Misschien ook laat u alles staan waar het staat, maar u zult merken dat als u een tijdje niet in een bepaalde kamer bent geweest – het huis is daar groot genoeg voor-, het er daar altijd weer anders uitziet. Soms staat alles ineens door elkaar. Schilderijen scheef aan de muur, stoelen omgevallen, een reusachtige stapel papier ordeloos op de schrijftafel... Op andere momenten kan het lijken dat de boel net door een heldermientje is opgeruimd en gesopt. Meestal staan de ramen dan wijd open, poetsvrouwen hebben veel behoefte aan frisse lucht. Maakt u zich in het eerste geval geen zorgen, maar staan de ramen open dan moet je oppassen.'

Ik keek om me heen in zijn werkkamer.

'Het ziet er hier anders opgeruimd uit.'

'Dat brengt mijn beroep met zich mee,' zei de notaris. 'Helaas. Ik moet wel. Maar voor u ligt het waarschijnlijk anders. Wat doet u voor de kost?'

Ik bleef hem het antwoord schuldig. Zover was ik nog niet. Ik kon geen getuigschriften laten zien van tevreden leermeesters, en diploma's... Misschien zou ik ze ooit halen, maar ik had geen idee van welke opleidingen dat zou moeten zijn.

'Mijn naam is Murk.'

Toch een antwoord.

'En mede dank zij uw bemoeienissen is het Murk van M. gewor-

den. Dank daarvoor. Nu heb ik een bestemming, dat is al heel wat.'

Meubels, spiegels, zulke dingen hoefde ik dus niet vooruit te sturen. Alles was er. De notaris had me verzekerd dat wat een mensenverstand in een leven zo ongeveer kan verwerken in boekwerken, voor mij klaarstond. De vorige eigenaar was een groot lezer geweest. Het overgrote deel van wat een liefhebber op een ommuurd gebied aan obscure maar fraai klinkende titels kan verzamelen, scheen in zijn bibliotheek vertegenwoordigd, al meende de notaris zich van zijn laatste inspectieronde te herinneren dat de boeken door het hele huis verspreid lagen.

'Misschien zou u daarmee kunnen beginnen.'

Waarmee?

'Ja,' zei ik maar. 'misschien...'

Er zouden boodschappen moeten worden gedaan, zei ik. Wijnen, likeuren van allerlei slag en verschoning voor jaren.

'Alles wat nodig is voor het levensonderhoud dus,' vatte de notaris samen. Hij bood toen aan de organisatie van aanschaf en vervoer op zich te nemen.

'Dat doe ik graag voor u, en voor die enkele gast die u weet te bereiken.'

Ik keek hem even verwonderd aan, nam toen afscheid en ging op weg, per muilezel. Een uitheems vervoermiddel. De notaris had me verzekerd dat ik met een auto niet ver zou komen.

Ik heb al verteld dat M. op de grens ligt van een bergketen. Eigenlijk zie je dat pas als je op die grens staat, of vanuit het laagland omhoogkijkt en het huis ziet liggen op het punt waar de groene hellingen overgaan in rotsige hoogten.

Ik benaderde M. van de andere kant. Ik zou bijna zeggen: langs de pieken en punten van de jeugd, zo oud was het gebergte nog niet. Alpenleeftijd schat ik, zij het een stuk minder hoog. Eeuwige sneeuw zag ik nergens, nu ik een egale sintelweg door een donker bos volgde en me ergerde aan het lage wandeltempo van de muilezel, al was ik blij dat het beest überhaupt liep: wie kent niet het beeld van een stokstijf rijdier, grijs van weigerachtigheid, met een wanhopig stokzwaaiende ruiter daarachter?

Na het bos volgde een naargeestig gehucht, waarvan geen van de louche bewoners mij de naam wilde noemen. Ik vroeg me af of het wel een naam had, of men het niet door een omgekochte ambtenaar uit alle registers had laten schrappen, om uit justitiële handen te blijven.

Ik stelde me voor als de nieuwe buurman. Dit leverde wantrouwige blikken op. Een tikje overdreven was het wel, maar hoe kon ik weten dat ik eerst nog een aantal kolenbrandershutten moest passeren, daarna een uitgestrekt, woest en ruw terrein, waarvan de ongerepte romantiek zo spreekwoordelijk was dat men er zich beter niet kon wagen?

Zodra ik die hutten achter me had gelaten – opgelucht dat men mij de muilezel niet had afgepakt –, stond ik voor een hoge, berg. Niet meteen een Matterhorn, maar ik durfde de smalle bergpaadjes toch niet op de ezelsrug te volgen. Hier schoten me plaatjes uit *Donald Duck* te binnen. Als kind had ik me verwonderd over het vertrouwen waarmee Donald en Oom Dagobert ijselijke afgronden passeren, blijmoedig snaterend op de rug van hun grauwtjes. Eén blik in de diepte was genoeg om me die babbelzieke onaan-gedaanheid nu als heldenmoed te herinneren. Die ik niet bezat. Verstijfd van angst steeg ik af.

Moeizame uren om aan de andere kant van de berg te komen. Tijd genoeg om mijn gedachten te laten gaan over het karakter van de muilezel. Dat is maar goed ook. Want had het beest inderdaad geweigerd verder te lopen, was ik er inderdaad met een stok achter gaan staan, dan was ik waarschijnlijk het slachtoffer geworden van een eigenschap van deze diersoort, die me nu inviel zonder dat ik gewond raakte.

Na die uren bergopwaarts had ik de top bereikt, na een afdaling van nog eens enkele uren stond ik voor een brede kloof, minstens dertig meter diep. Ik keek om me heen, al bijna wanhopig. Verderop zag ik een fraaie houten brug. Dichterbij meende ik er het werk van een achttiende-eeuwse kunstenaar te zien: puur classicisme, tot in het absurde doorgevoerd. Het houtsnijwerk dat de brug sierde getuigde evenzeer van doorredeneren, op een angstaan-jgend onderwerp. De kunstenaar leek er genoeg in te hebben

geschept de mens in zijn val uit te beelden. Zijn taferelen toonden talloze, onverwachte variaties op de struikeling en het suizende vervolg daarvan. Je vraagt je af wat hem had gedreven juist voor deze hartverscheurend eenzame diepte zo'n bewerkelijke overspanning te maken.

'Leuke grappen,' zei ik tegen mijn rijdier, dat zich stoïcijns liet voorttrekken over de plankieren. Het bouwwerk leek weliswaar solide – het bewoog nauwelijks onder onze voeten – maar met zo'n bruggenbouwer weet je nooit waar je uitkomt. In dit geval belandde ik gewoon waar ik wilde zijn: aan de overzijde. Ik stond wel te trillen op mijn benen en vroeg me af of die timmerkunstenaar nog meer gruwelijke verrassingen in het landschap had uitgestrooid. Dit bleek niet het geval.

Het was nog een hele tocht. Ik kan veel bergen en dalen noemen die in overdreven romantische reisboeken de nodige spanning aan een wandeling geven. Het kostte ook in werkelijkheid de nodige zweetdruppels, maar veel halsbrekends zat er niet aan. Er was nog een plateau, met veel keien en kiezels die de muilezel hier en daar deden balken.

Hij bleef lopen, ik begon van het dier te houden.

Tijdens de oversteek van dat plateau maakte ik me even zorgen. Ik zag geen pad tussen de omringende, steile rotsen.

De notaris zou me toch niet... Maar ik vond een doorgang, een soort natuurlijke corridor te breedte van een ezelsrug. Daarna kwam er nog het een en ander, toen zag ik het huis en door al mijn leden stroomde het uitgeputte gevoel van een aankomst na een tocht vol ontberingen, zo vaak beschreven op het moment dat alles is overleefd en men rustig achter een schrijftafel de voors en tegens van een bereikte bestemming zit af te wegen.

2 OVER DE BERGEN

Er was eens een schrijver die een tocht had gemaakt om het landhuis te bereiken dat hem onbegrijpelijkerwijs was toegevallen. Die schrijver schreef een roman waarin iemand een tocht maakt, en precies zo'n landhuis bereikt. Aan dat boek moet ik wel eens denken. Ik

woon ook in zo'n huis, al is de architectuur van het mijne veel spreker. Vooral als ik de bladzijden teruglees die ik tot nu toe schreef, denk ik aan dat boek. Alleen het landschap dat de hoofdpersoon doorkruist alvorens zijn nieuwe woning te betrekken: de pieken en punten zijn niet van de lucht. Misschien moet de weg naar een behoorlijke, nieuwe vestiging wel uit een smal paadje bestaan, zeker als het niet zomaar een platte verhuizing betreft. De hoofdpersoon in het boek waar ik op doel, mag zich dan per trein verplaatsen, een brede spoorweg is er bepaald niet uitgelegd en het boemeltje waarin hij zit moet behoorlijk puffen om ergens terecht te komen.

Zulke overeenkomsten vind ik verontrustend. Je hebt toch het idee dat als je maar gewoon opschrijft wat je zoal kan zijn overkomen, er vanzelf iets heel eigens ontstaat: het ene mensenleven is het andere niet. Dus ga je verschillen zoeken, en die vond ik ook. Er is bijvoorbeeld sprake van een strijd, zo ongeveer op leven en dood, tussen de hoofdpersoon en de dorps pastoor. Zo'n tweestrijd ben ik in mijn aantekeningen nog niet tegengekomen, en ik vraag me af of die ooit zal opduiken.

Er zat iets negentiende-eeuws in dat boek. Of het nu stijlcitaten waren of dat de schrijver zelf zich zo uitdrukt dat doet er niet toe. Het was een romantische roman, zeg het maar zo. Zelf heb ik het woord 'romantisch' ook al laten vallen, maar dat wijst zeker niet naar één bepaalde periode in de geschiedenis. Landschappen roepen nu eenmaal vaak iets op dat je... ja, dat je 'romantisch' noemt. Mag ik bovendien in herinnering roepen dat we in mijn geval te maken hebben met memoires? Daarin heeft de tijd weinig te vertellen. Als me een mooi ridderverhaal te binnen schiet waarin ik zou hebben kunnen figuren... Zodra het in je hoofd rondtolt, maakt het deel uit van je geschiedenis. Ik weet niet wat een psycholoog hiervan zou zeggen, of een filosoof, maar ik zie dat zo. Ridder- of monnikenverhalen, optrekken met Pythagoras of Augustinus, landen op een Normandisch strand of stenen gooien bij krakersrellen: ik maakte er deel van uit. Je moet wel op een politiepost werken om dat verdacht te vinden.

'Is het dan wel allemaal in werkelijkheid gebeurd?'

Wat krijgen we nou? Kun je iets opschrijven zonder dat je ver-